

AZ ÚJ MAGYAR TÖRTÉNET.

SIKERREL végrehajtott nagy fegyvertények után győzelmet ünnepelek az emberek és meggyújtják az öröm vidáman lobogó fáklyáját. Ilyen szimbólikus fáklyagyújtás legyen ez a pár sor: a lélekből kicsapó öröm betűkbe örökített tüze, mert nagy fegyvertényt értünk meg a magyar élet örök harcának szellemi frontján. A végtelen harc nem dőlt el ugyan ezzel, mert ez a harc örök küzdelem az igazság abszolútumának a mult ismeretén keresztül való megközelítése felé, de époly ígéret mégis, mint egy ellenségsemmisítő nyert csata; ígérete annak, hogy az igazság abszolútumáért folytatott harc egykor mégis csak célt fog érni. Ez a szellemi fronton véghezvitt dicsőséges fegyvertény a *Hóman* Bálint és *Szekfü* Gyula tollából napvilágot látó *Magyar Történet* megjelenése. A most megjelent hetedik kötettel még mindig nem teljes ugyan a mű, egy közbeeső kötet, a magyar mult egyik legérdekesebb és legkevésbé kikutatott fejezete még hiányzik, de azért már szinte úgy lehet tekinteni a művet, mintha befejezést nyert volna. Mert hiszen *Hóman* már eljutott a Hunyadiakig, *Szekfü* pedig átvette tőle a tollat Hunyadi Mátyástól kezdve. A teljes megjelenés tehát már a legrovidebb idő kérdése.

A történelem a legkorszerűbb tudomány. Már igen régi az a mondas, hogy a történelem az élet tanítómestere. Ha nem is szószerint értendő ez a közhelyig emlegetett mondas, egy igen helyes felismerés mindenesetre mégis van benne: felismerése annak, hogy a való étellel minden tudományok között a történelemnek van a legnagyobb szubjektív kapcsolata. A történet anyagát mindig a mult szolgáltatja, de azokat a szempontokat, amelyek alapján a multat, mint tárgyat vizsgáljuk, mindig a jelen adja meg. A történetírónak nemcsak kitűnően képzett szakembernek kell lennie, hanem minden idegszálával benne kell élnie a napi élet kérdéseiben is. Ha az utóbbi tehetség hiányzik benne, akkor lehet ugyan kitűnő részletkutató, de ne vállalkozzék összefoglaló előadásra, mert a korszerűtlen történelmi előadás éppoly groteszk jelenség, mint a korszerűtlen ember.

Nem azt jelenti ez, hogy a történelmi művek a maguk teljes egészében elavulnak a változó korokkal. Kétségtelen, hogy minden kornak a maga összefoglaló előadása, ha a kor színvonalán mozgott, örök értékeket hord magában. Viszont az is bizonyos, hogy mindezek ellenére elveszíti értékének azt a részét, amit neki korszerűsége biztosított: elveszíti *nemzetnevelő* hatását. Csak annak a történelmi előadásnak van

nemzetnevelő értéke, amely abszolút szempontjai és értékei mellett a korszerűséggel is rendelkezik. A maguk korában kétségtelenül igen nagy értéket jelentettek a nemzet történelmi tudatának formálása és gazdagítása szempontjából úgy Horváth Mihálynak, Szalay Lászlónak, mint Szilágyi Sándor és társainak, vagy akár Márkinak vagy Acsády-nak összefoglaló történelmi előadásai is. Értékükből mára azonban már csak az maradt meg, amennyivel a tényszerűségben hoztak új igazságismereteket. Azok a történet szemléletek, amelyek Horváth és utódai előadásainak alapjául szolgáltak, épügy elavultak, mint ahogy ma már teljesen korszerűtlen lenne akár a negyvenes, akár a hetvenes évek, de még a háborúelőtti politikai élet valamelyik irányának feltámasztási kísérlete is. Minden korról épp az igazolja legjobban, hogy az nemcsak átmeneti pillanat, hanem hosszabb fejlődési fokozat, hogy saját történetírása születik. A Hóman és Szekfü írta *Magyar Történet*-nek, túl a mű abszolút értékén, túl azon a nagy tárgyi gazdagodáson, amelyet az előző összefoglalásokkal szemben jelent, a mi szemünkben épp az a legnagyobb értéke, hogy teljesen és maradék nélkül a mienk. Lehet, sőt valószínű, hogy a minket túlhaladó kor épp ezért olyan dolgokat is fog benne látni, amit a mi korunk hibájának fog tartani; mint ahogy mi is megtaláljuk a letűnt korok történelmi összefoglalásaiban a letűnt korok erényei mellett azok hibáit is. A mű értékéből ez a mi szemünkben nem von le semmit! A mai pillanat még időszerűtlen és alkalmatlan annak megállapítására, hogy az új *Magyar Történet* korszerűségétől eltekintve, abszolút értékben mennyivel emelkedik a régebbi előadások fölé. Ez minket nem is érdekel. A mi szemünkben csak az lehet a fontos, hogy ez a grandiózus mű, amely közel ötezer családi otthonban fellelhető lévén, igen nagy publicitásra számíthat, végre megadja számunkra az alkalmat arra, hogy *történelmi tudatunkat korszerűvé* tegyük. A *Királyi Egyetemi Nyomda* könyvelheti el azt a dicsőséget, hogy a *Magyar Történet*-nek a műhöz méltó megjelentetése révén nagy nemzeti kultúrmissziót végzett.

A forradalmakat követő belső társadalmi újjáébredés nálunk az idealizmus jegyében folyt le. Társadalmunk és az egész magyar nemzet részére nem maradt egyéb biztos alap, mint az igazságnak a materián való biztos győzelmébe vetett megingathatatlan hit. Ez megújulásunk és életerőnk alapja és ez korszerű nemzeti célkitűzésünk is. A magyar történetírás Hóman és Szekfü vezetése alatt szintén ennek jegyében indult új utakra. Természetes, hogy úgy a felnőttek társadalmának, mint az új generációknak nemzetnevelése szintén csak ezen jegy alatt lehet korszerű.

Ha pedig egy társadalmat meg akarunk kímélni attól, hogy tudatában szakadás, tudatbeli kettősség álljon be, nevelésében nem szabad felhasználnunk korszerűtlen elemeket! Ezért éreztük szellemi felfegyverzettségünket a Hóman—Szekfü megjelenéséig hiányosnak. Ez a mű most már határozott vezérfonál lesz történelmi köztudatunk korszerűvé

alakítása terén. *Barrès*, a modern francia nacionalizmus atyja, a nemzet alapját a közös nyelvben és a közös multban ismerte fel. A multtal szemben elfoglalt álláspont egyöntetősége tehát a nemzet öntudatának a nyelv egységével egyenlő értékű alkotó eleme. A Hóman—Szekfü megjelenése reményt nyujt arra, hogy a történelmi tudat egyöntetőségét nagymértékben elő fogja segíteni s az ezen a téren most mutatkozó zavarokban helyes iránymutató lesz. Kivételesen nagyjelentőségű tény jelent tehát ez *opus magnum* megjelenése az egységes nemzeti közszellem kiépítésének harcában. A hetedik kötet megjelenése olyan ünnepeles pillanat, mint egy zárókő-letétel. A két tudós nagy életmunkájának legjelentősebb eredménye előtt kalapot emelnek azok, akikért eddigi munkásságuk fáradozását áldozták.

Asztalos Miklós.

SZÓKE SÁNDOR VERSEI.

JÓ LENNE MOST AZ ORSZÁGÚTON MENNI

*Ha most az országúton mennék,
(egyedül, némán,
két fáradt láb,
két súlyos, szűrő szemhéj,
két báván lengő kar
az alvadt éji csendben,
otthonon túl
és minden célon innen,
egyformán messze
multtól és jövőtől,
üresen, akarat nélkül
és mégis valami fojtó kényszerrel:
embernek lenni !),
ha most az országúton mennék
s a sűrű sár-sötétet
villogó penge hasítná ketté
s halált sziszegne rám
az ismeretlen gyilkos:
megállanék . . .
a batyumat letenném . . .
föltápném mellemen az inget . . .
s a szálló tiszta csendben,
halál és élet összevillanásán,
míg tépelt ingem hörgése feloszlik,
csak ennyit szólnék:
töltsed be sorsom, testvér, aki jöttél !*

— — — — —
Jó lenne most az országúton menni.